

Zijn leeftijdsgenoten positief of negatief? Vatbaarheid voor beïnvloeding door leeftijdsgenoten bij jongeren met een Lichte Verstandelijke Beperking

Introductie

De adolescentie wordt gekenmerkt door een verhoogde vatbaarheid voor beïnvloeding door leeftijdsgenoten (Brechwald & Prinstein, 2011). Jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) zijn mogelijk vatbaarder voor deze beïnvloeding dan jongeren zonder een LVB (Bexkens et al., 2019). Een LVB kenmerkt zich door lichte problemen in het conceptuele, sociale en praktische functioneren in combinatie met een IQ tussen de 50 en 85 (American Psychiatric Association, 2013). Het doel van dit proefschrift was om de vatbaarheid voor beïnvloeding door leeftijdsgenoten bij jongeren met een LVB beter te begrijpen, zowel de negatieve als de positieve kant.

De negatieve kant van vatbaarheid voor beïnvloeding door leeftijdsgenoten

Jongeren met een LVB vertonen in het dagelijks leven verhoogd risicogedrag zoals regels overtreden, antisociaal gedrag of middelengebruik (Segeren et al., 2018). Ook komen zij vaak negatief in het nieuws omdat zij kwetsbaar lijken om geworven te worden voor criminaliteit (zie bijv. Vugts, 2020). Als eerste werd onderzocht bij welke jongeren met een LVB deze vatbaarheid voor beïnvloeding door leeftijdsgenoten vooral voorkomt en onder welke omstandigheden. Er werd in een experiment gevonden dat deze negatieve beïnvloeding door leeftijdsgenoten vooral voorkomt bij jongens met een LVB en wanneer leeftijdsgenoten schelden of dreigen met uitsluiting (bijvoorbeeld: "Je bent een watje als je niet doorgaat"). Als tweede werd onderzocht waarom jongeren met een LVB vatbaar zijn voor beïnvloeding door leeftijdsgenoten. Er werden drie mogelijke verklaringen meegenomen: inhibitie (het vermogen om je in te houden), *theory of mind* (het vermogen tot perspectief nemen) en negatieve interpretatie bias (de neiging om sociale aanwijzingen als afwijzend te zien). Alle drie deze verklaringen bleken niet mee te spelen bij de vatbaarheid voor beïnvloeding door leeftijdsgenoten bij jongeren met een LVB. Daarom is een nieuwe interventie ontwikkeld die zich niet richt op deze verklarende factoren, maar direct op het weerstand bieden aan leeftijdsgenoten. De praktische haalbaarheid van deze interventie is aangetoond in het praktijkonderwijs in twee interventiegroepen. Aangezien jongeren na het volgen van de

interventie geen verbetering lieten zien in weerstand bieden aan leeftijdsgenoten, moet deze interventie nog verder doorontwikkeld worden voordat deze breder toegepast kan worden.

De positieve kant van vatbaarheid voor beïnvloeding door leeftijdsgenoten

Mogelijk kunnen leeftijdsgenoten jongeren met een LVB ook stimuleren om meer pro sociaal gedrag te vertonen zoals anderen helpen en samenwerken (zie ook Busching & Krahé, 2020). In een experiment met een donatietask werd aangetoond dat jongeren met een LVB inderdaad meer pro sociaal gedrag vertonen wanneer virtuele leeftijdsgenoten aanwezig zijn en zelfs nog meer wanneer zij positieve feedback (duimen omhoog) geven. Deze vatbaarheid voor de invloed van leeftijdsgenoten op pro sociaal gedrag bleek sterker bij jongeren met een LVB die meer genieten van pro sociale interacties, sociaalvaardiger zijn, minder problemen hebben met leeftijdsgenoten en een hoger intelligentieniveau hebben ($70 < IQ < 85$ vs. $50 < IQ < 70$). Daarnaast werd bij een bredere groep leerlingen van 4 tot 19 jaar met een lichte tot ernstige verstandelijke beperking onderzocht of klasgenoten in de dagelijkse schoolcontext pro sociaal gedrag op de lange termijn kunnen stimuleren. Dit bleek niet het geval, wat suggereert dat het onderzoeksdesign een rol speelt in of vatbaarheid voor beïnvloeding door leeftijdsgenoten wordt gevonden.

Klinische implicaties en suggesties voor vervolgonderzoek

De resultaten van dit proefschrift geven aanleiding tot twee belangrijke implicaties voor de klinische praktijk en het onderwijs voor jongeren met een LVB. Als eerste kan de invloed van leeftijdsgenoten worden gemeten bij jongeren met een LVB die worden verwezen voor ondersteuning vanwege hoog risicogedrag of laag pro sociaal gedrag. Dit kan inzicht geven in welke negatieve of positieve invloeden leeftijdsgenoten hebben op het gedrag (bijvoorbeeld vrienden die risicogedrag aanmoedigen). Desalniettemin blijken de huidige meetinstrumenten voor de vatbaarheid voor beïnvloeding door leeftijdsgenoten vaak niet ontworpen voor jongeren met een LVB. Vervolgonderzoek waarbij de doelgroep wordt betrokken is nodig om de toepasbaarheid van meetinstrumenten voor jongeren met een LVB te vergroten. De huidige praktijk wordt geadviseerd om de rol van leeftijdsgenoten in ieder geval uit te vragen, bijvoorbeeld als onderwerp tijdens intakegesprekken of interviews, en om hier rekening mee te houden in de behandeling.

Als tweede zouden leeftijdsgenoten bij interventies kunnen worden betrokken, aangezien jongeren met een LVB ook vatbaar blijken voor positieve invloed van leeftijdsgenoten. Er is al een aantal veelbelovende interventies waarin leeftijdsgenoten als mentor optreden voor jongeren met een verstandelijke beperking (Schwartz & Levin, 2022; Stanish & Temple, 2012). Als jongeren met een LVB in hun dagelijkse leven ondersteund kunnen worden door leeftijdsgenoten, heeft dit de potentie om de vaak moeizame generalisatie van geleerde vaardigheden te vergroten (zie bijvoorbeeld Zoon, 2012). Een belangrijke overweging bij het betrekken van leeftijdsgenoten bij interventies, is het selecteren van leeftijdsgenoten die het gewenste gedrag kunnen laten zien. Aangezien jongeren met een LVB vaak vrienden hebben

die veel risicogedrag vertonen, kan deze selectie moeilijk zijn. Dit kan mogelijk worden opgelost door eerst de leeftijdsgenoten te trainen in hoe zij het gewenste gedrag kunnen modelleren. Een alternatief zou kunnen zijn om jongeren die een interventie al eerder hebben afgerond te vragen als mentors voor de volgende groep (zie Langereis et al., n.d. voor een voorbeeld).

Conclusie

Samenvattend kan gesteld worden dat de vatbaarheid voor beïnvloeding door leeftijdsgenoten bij jongeren met een LVB zowel negatief als positief kan zijn. In welke mate jongeren met een LVB vatbaar zijn voor beïnvloeding door leeftijdsgenoten op hun risicogedrag en prosociaal gedrag blijkt af te hangen van de context, individuele kenmerken en het onderzoeksdesign. Ook zijn eerste stappen gezet in het ontwikkelen van een interventie voor het praktijkonderwijs die weerstand bieden aan leeftijdsgenoten tracht te vergroten. De resultaten van dit proefschrift impliceren voor de klinische praktijk dat vatbaarheid voor beïnvloeding door leeftijdsgenoten vaker gemeten kan worden en dat leeftijdsgenoten bij interventies kunnen worden betrokken.

Referenties

- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>
- Bexkens, A., Huizenga, H. M., Neville, D. A., Collot d'Escury-Koenigs, A. L., Bredman, J. C., Wagemaker, E., & Van der Molen, M. W. (2019). Peer-influence on risk-taking in male adolescents with mild to borderline intellectual disabilities and/or behavior disorders. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *47*(3), 543–555. <https://doi.org/10.1007/s10802-018-0448-0>
- Brechwald, W. A., & Prinstein, M. J. (2011). Beyond homophily: A decade of advances in understanding peer influence processes. *Journal of Research on Adolescence*, *21*(1), 166–179. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2010.00721.x>
- Busching, R., & Krahé, B. (2020). With a little help from their peers: The impact of classmates on adolescents' development of prosocial behavior. *Journal of Youth and Adolescence*, *49*(9), 1849–1863. <https://doi.org/10.1007/s10964-020-01260-8>
- Langereis, I., Pols, P., & Bexkens, A. (n.d.). *Facing your fears together: Peer-mentored cognitive behavioral therapy for adolescents with mild intellectual disability and anxiety*.
- Schwartz, A. E., & Levin, M. (2022). Feasibility of a peer mentoring programme for young adults with intellectual and developmental disabilities and co-occurring mental health conditions. *British Journal of Learning Disabilities*, *50*(3), 433–445. <https://doi.org/10.1111/BLD.12396>
- Segeren, M. W., Fassaert, T. J. L., Kea, R., de Wit, M. A. S., & Popma, A. (2018). Exploring differences in criminogenic risk factors and criminal behavior between young adult violent offenders with and without mild to borderline intellectual disability. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, *62*(4), 978–999. <https://doi.org/10.1177/0306624X16674009>
- Stanish, H. I., & Temple, V. A. (2012). Efficacy of a peer-guided exercise programme for adolescents with intellectual disability. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, *25*(4), 319–328. <https://doi.org/10.1111/j.1468-3148.2011.00668.x>
- Vugts, P. (2020). 'De achterkant van Amsterdam': zwakbegaafd, en een carrière als drugsbaas/'The backside of Amsterdam': borderline intellectual functioning, and a career as drugs lord. Het Parool. <https://www.parool.nl/amsterdam/de-achterkant-van-amsterdam-zwakbegaafd-en-een-carriere-als-drugsbaas~ba10cf50/>
- Zoon, M. (2012). *Wat werkt bij jeugdigen met een licht verstandelijke beperking?/What works for adolescents with mild-to-borderline intellectual disability?* http://www.nji.nl/nl/LVB_Wat_werkt.pdf